

تاریخ: ۱۴۰۲/۰۹/۲۵

راهکارهایی برای مواجهه با تکثرات سکولاریستی در جامعه ایران

امروز گزینه‌های ما در زندگی متنوع شده است و نوعی از سکولاریزاسیون روان‌شناختی ایجاد کرده است. یعنی من به لحاظ ذهنی کاملاً قانع شده‌ام برای انجام مناسک دینی مثل روزه‌داری و نمازخواندن، اما به مرحله عمل که می‌رسم، به قدری پیرامون من گزینه‌های متنوع دینی و معنوی وجود دارد که این گزینه‌ها اجازه نمی‌دهد که من ایمان مستقر داشته باشم و یا به آسانی و با فراغت بال، مناسک دینی خویش را به جای آورم. فلذا من به صورتی ناخواسته دین را در حاشیه و یا در وضعیت تردید و دودلی قرار می‌دهم.

؟ حال ما چه تبدیری می‌توانیم برای این وضعیت داشته باشیم؟

این بحث را به طور تفصیلی در کتاب تنوع و تمدن مطرح کرده‌ام اما اینجا به سه نکته مختصر اشاره می‌کنم:

۱. فعال سازی نوعی از تنوع دینی، توحیدی و مشروع

ما باید بتوانیم راه‌های متعدد، زبان‌های متنوع، و اشکال گوناگون و یا «گزینه‌های متکثر توحیدی» (سبیل الی الله) را به صورت روش‌مند و البته متعبدانه نسبت به فقه و شریعت فعال سازیم. مثلاً می‌توانیم برای اثبات خداوند از انواع زبان‌های فلسفی، کلامی، عرفانی، هنری، علمی و غیره استفاده کنیم تا از طریق هر کدام، طیفی از مخاطبان را قانع سازیم و نوعی از تراکم و انباشت توحیدی را در جامعه ایجاد کنیم.

در این نگاه، برآیند تراکم و تنوع زبان‌های مختلف سبب افزایش باور به خداوند در جامعه می‌شود.

اساساً برای اثبات حق، راه‌های متعددی وجود دارد چراکه حقیقت لایه‌مند و ذوابعاد است فلذا اینها را باید به عنوان سبیل الهی که همگی در صراط الهی قرار گرفته‌اند و یا به صراط مستقیم ختم می‌شوند، نگاه کرد. این رویکرد صدالبته با رویکرد پلورالیستیک به دین فرق می‌کند.

۲. محبت؛ عامل مکنده ای برای کنارهم قرار دادن پراکندگی‌ها

علاوه بر فعال‌سازی نوعی از تکثر و تنوع توحیدی، باید به عوامل و دالان‌های خاص توحیدی نیز فکر کرد. در این باره باید به عامل‌هایی توجه داشت که با مکندگی و قوه جاذبه فوق‌العاده ای که دارند، بتوانند در برابر پراکندگی دنیای مدرن تاب آورده و بلکه پارگی‌ها و پراکندگی‌ها را نیز کنار هم قرار داده و بین آنها اتحاد برقرار کنند.

یکی از این عوامل بسیار قوی در مکنندگی، عنصر «**محبت شرقی**»، «**محبت اشراقی**» و «**محبت الهی**» در مناسبات بین «**انسان و انسان**» و «**انسان و خدا**» است.

یعنی
در تکرار و آوری نگاه
نهال کفتمان آینده

مقصود از محبت، محبت عمیق و بنیادین میان انسان و خدا، انسان و امام، انسان و انسان است؛ **فرهنگ محبتی که از ابعاد الهیاتی گرفته تا ابعاد اجتماعی و فرهنگی را پوشش می‌دهد.**

ما همیشه با یک عقل مکانیکی نمی‌توانیم بر گسست‌های ایجاد شده در جامعه مدرن غلبه کنیم؛ زیرا اساس این گسست‌ها استدلالی نیست، بلکه گسستی احساسی، روان‌شناختی و گاه مملو از سفسطه است.

در این بین ما نیازمند محبت‌های تمیز هستیم. محبت‌هایی که شکی در معنوی بودن آن در چارچوب فقه و شریعت نداشته باشیم. فعال‌سازی این عنصر محبت در عرصه‌های فرهنگی و اجتماعی می‌تواند عامل مکنده‌ای باشد که جامعه را از این گسستگی جدا می‌سازد.

۳. عرفان اسلامی پرطرفیت‌ترین دانش اسلامی برای مواجهه با سکولاریسم

عرفان صرفاً جنبه‌های نظری و انتزاعی نیست، عرفان همواره شما را در ابعادی فلسفی، روحی، اخلاقی و عملی درگیر می‌سازد و این **عرفان قابلیتش در مواجهه با الحاد و بی‌اعتقادی به مراتب بیشتر از استدلال‌های عقلی است.**

به‌عنوان نمونه براساس مطالعات میدانی در زمینه‌های مددکاری اجتماعی، مشخص شده است برخی خانواده‌هایی که فرزندان معلول دارند و دچار مشکلات اعتقادی می‌شوند، ادبیات عرفانی برایشان موثرترین ادبیاتی بوده که توانسته است اعتقادات دینی آنها را در وضعیت‌های سکولار حفظ کند. گویی کسانی که در بحرانی‌ترین شرایط قرار دارند، با این ادبیات است که می‌توانند ایمانشان را حفظ می‌کنند.